

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ ПРИ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ

Т. В. Швець, к. е. н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Досліджено взаємозв'язок між стратегією розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів і стратегічним плануванням. Обґрунтовано застосування стратегічного планування в господарській діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів при сільських громадах.

Постановка проблеми. Реформування аграрного сектора економіки країни сприяло створенню умов для відродження і подальшого розвитку обслуговуючої кооперації. Відомо, що вищою формою сільськогосподарської кооперації є створення підприємства особливого типу – сільськогосподарського кооперативу. Нині в Україні найбільш поширеними є три типи кооперативів: спеціалізовані, агроторгові доми як багатофункціональні обслуговуючі кооперативи та кооперативи при сільських громадах [1]. Кооперативи при сільських громадах створюються дрібними приватними власниками – особистими селянськими та невеликимифермерськими господарствами, які мають спільні господарські проблеми, не вважають за доцільне користуватися сторонньою допомогою та на основі власної ініціативи хочуть покращати своє економічне та соціальне становище шляхом створення підприємства особливого типу [4, с. 221].

Дослідження діяльності кооперативів при сільських громадах дає підстави стверджувати, що лише незначна їх частина ефективно функціонує в нинішніх економічних умовах. Успішність функціонування кооперативів такого типу визначається економічно обґрунтованою стратегією діяльності, наявністю необхідного ресурсного потенціалу, кваліфікованого управлінського апарату, достатнім інформаційним забезпеченням тощо. Визначальним чинником в діяльності обслуговуючих кооперативів при сільських громадах є стратегічне планування, яке формуючи загальну місію кооперативного підприємства, забезпечує стійкий зв'язок між його цілями, ресурсами та потенційними можливостями.

Проте на сьогодні менеджери переважної більшості кооперативів при сільських громадах здійснюють вибір стратегічної орієнтації розвитку кооперативу емпіричним шляхом. Це часто призводить до виникнення ряду проблем в результаті неефективного використання ключових компетенцій кооперативу, в тому числі його ресурсів. Тому стратегічне планування обслуговуючих кооперативів при сільських громадах визначає місію, головні цілі, пріоритетні напрями діяльності та умови їх ефективного функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження процесів формування та функціонування сільськогосподарської кооперації передусім пов'язані з іменами М. Туган-Барановського, О. Чаїнова, Б. Маргоса, І. Витановича та ін. Суттєвий внесок в розробку цього питання зробили сучасні науковці, зокрема В. Гончаренко, В. Зіновчук, М. Малік, В. Марочко, Л. Молдаван, О. Пантелеймоненко, Г. Черевко, а також російські дослідники, зокрема І. Буздалов, О. Ніконов, О. Серова, Г. Шмельов. Дослідженню стратегічного планування в сільському господарстві, зокрема питанню стратегії економічного розвитку, присвячені праці В. Месель-Веселяка, В. Нелепа, О. Онищенко, Б. Пасхавера, П. Т. Саблука, О. Шпичака та В. Юрчишин. Незважаючи на різноплановість підходів до висвітлення цієї тематики, у наукових виданнях ще недостатньо дослідженими залишається питання визначення ролі і місця стратегічного планування в забезпеченні стратегічного розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що і обумовило необхідність проведення даного дослідження.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є встановлення взаємозв'язку між стратегією розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів і стратегічним плануванням. Методологічною і теоретичною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення фундаментальних положень економічної науки щодо розвитку стратегічного планування. У

процесі дослідження використовувалися загальні та спеціальні наукові методи, засновані на об'єктивних законах економіки, а саме: метод теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу – для вивчення теоретичних аспектів стратегічного планування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах; за допомогою методу крос-табуляції [2, с. 575] встановлено зв'язок між стратегією розвитку обслуговуючого кооперативу і його стратегічним плануванням; абстрактно-логічний – для узагальнення результатів досліджень, формулювання висновків і пропозицій.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших функцій виробничого менеджменту підприємства є стратегічне планування його діяльності. Стратегічне планування – це вид, сфера діяльності органів управління підприємства щодо передбачення майбутнього стану його економіки на основі врахування дії законів розвитку природи і суспільства, а також тенденцій розвитку підприємства, галузі і національної економіки [3, с. 12]. Отже, стратегічне планування – це постійний творчий процес прийняття на основі систематичної підготовки управлінських рішень, пов'язаних з майбутніми подіями. Основне завдання стратегічного планування полягає в забезпеченні нововведень та організаційних змін, необхідних для функціонування підприємства та забезпечення його конкурентних переваг.

Практика кооперативної діяльності свідчить, що на визначення стратегії обслуговуючого кооперативу впливає багато чинників, визначальним з яких є ключові компетенції кооперативу, що можуть бути перенесені до інших сфер діяльності (більш прийнятні для сільськогосподарських товаровиробників умови надання послуг порівняно із комерційними структурами, максимально наблизений до потреб членів-власників товарний асортимент, демократичні засади управління, унікальний механізм ресурсного забезпечення тощо). Тому правлінню і виконавчій дирекції кооперативів при сільських громадах при визначенні стратегії необхідно всебічно оцінювати сильні і слабкі сторони кооперативу з огляду на потенційні можливості та загрози входження підприємства до нових сфер діяльності. Однією із сильних сторін будь-якого підприємства, в тому числі й кооперативного, є ефективна багаторівнева система управління, що передбачає планування діяльності підприємства на довго-, середньострокову та найближчу перспективу. За допомогою методу крос-табуляції можливо визначити залежність між застосуванням видів планування в кооперативах при сільських громадах та обраною стратегією(табл.).

Результати таблиці свідчать, що в обслуговуючих кооперативах регіону дослідження переважає середньострокове планування (1–3 роки). Саме цьому виду планування відповідає обрана респондентами стратегія

стабілізації та зростання. Стратегія стабілізації (31,8 %) застосовується в кооперативах, члени яких в основному задоволені своїм станом і не бажають вести ризиковий спосіб діяльності, пов'язаний з розширенням сфери функціонування кооперативу.

Таблиця

Взаємозв'язок базових стратегій з плануванням в кооперативах при сільських громадах Північно-Західного регіону

Вид планування	Базова стратегія			Всього, одиниць	В % до підсумку
	виживання	стабільності	зростання		
Довгострокове	4	1	11	16	25,4
Середньострокове	3	10	11	24	38,1
Короткострокове	8	9	6	23	36,5
Всього, одиниць	15	20	28	63	100,0
В % до підсумку	23,8	31,8	44,4	100,0	-

Джерело: власні дослідження.

Водночас керівництво ряду кооперативів при сільських громадах перспективною вважає стратегію виживання (23,8 %), оскільки не оцінюють свій економічний стан достатньо стабільним для початку диверсифікаційної діяльності. Стратегію зростання обрали 44,4 % опитаних, яка передбачає розробку нових видів послуг, розширення сфери діяльності кооперативу, поглиблення вертикальної інтеграції. Водночас кількість обслуговуючих кооперативів, що використовують довгострокове (стратегічне) планування є незначною – 11 кооперативів. Оскільки стратегічний план розрахований на перспективу і визначає концепцію розвитку кооперативу, то можна зробити висновок, що лише незначна кількість кооперативів при сільських громадах спроможна обрати стратегію зростання з огляду на недостатню забезпеченість фінансовими та матеріально-технічними ресурсами.

Висновки. Ефективне функціонування обслуговуючих кооперативів неможливе без дієвої системи планування їх господарської діяльності на всіх рівнях: стратегічному, тактичному й оперативному. Найважливішим є стратегічний рівень, на якому приймаються життєво важливі для подальшого розвитку кооперативного підприємства управлінські рішення. Стратегія підприємства є основою стратегічного планування, за допомогою якого правління і виконавча дирекція сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів спроможна вирішити комплекс проблем, пов'язаних з збільшення обсягів наданих кооперативами послуг та залучення нових членів до кооперативного бізнесу, диверсифікацією

діяльності кооперативів, впровадженням і використанням нових технологій, розвитку маркетингу, своєчасною і якісною підготовкою і перепідготовкою кадрів тощо. Приймаючи обґрунтовані і систематизовані планові рішення, керівництво кооперативів знижує ризик їх діяльності через помилкову або недостовірну інформацію про можливості підприємства або про зовнішню ситуацію.

Список використаних джерел

1. Зіновчук В. В. Особливості формування матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / В. В. Зіновчук // Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази агропромислового комплексу в Україні. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – С. 196–200.
2. Малхорта, Нереш К. Маркетинговые исследования: Практик. Руководство / Малхорта, К. Нереш. – 3-е издание: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2002. – 960 с.
3. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві / В. М. Нелеп. – К.: КНЕУ, 2004. – 495 с.
4. Швець Т. В. Передумови виникнення та функції кооперативів при сільських громадах / Т. В. Швець // Таврійський науковий вісник, 2005. – Вип. 37. – С. 221–226.